

Biblioteksplan 2021-2024

Mariestads kommun

**Antaget av
kommunfullmäktige**

Mariestad 20210125

Typ av styrdokument:

Beslutsinstans: Kommunfullmäktige

Datum för antagande: 20210125

Diarienummer: 2020/00442

Dokumentet gäller för:

Giltighetstid: 2021-2024

Tidpunkt för aktualisering: 2024 med uppföljning 2022

Dokumentansvarig: Bibliotekschef

Innehållsförteckning

Inledning.....	4
Bibliotek i Mariestads kommun – nuläge.....	4
Folkbiblioteket.....	4
Skolbiblioteken.....	6
Utmaningar och möjligheter.....	6
Folkbiblioteket.....	6
Digitalisering.....	6
Minskat läsintresse.....	7
Fler äldre.....	7
Flerspråkighet.....	7
Skolbiblioteken.....	8
Mål för Mariestads bibliotek.....	8
Folkbiblioteket.....	8
Läsfrämjande.....	8
Lärande.....	9
Digital delaktighet.....	9
Det öppna biblioteket.....	9
Skolbiblioteken.....	10
Ansvar för planens genomförande och uppföljning.....	10
Referenser.....	11

Inledning

Biblioteksplanen för Mariestads kommun är ett övergripande styrdokument för den kommunala biblioteksverksamheten. Den är ett politiskt dokument som ger en tydlig riktning för uppdraget och utvecklingen av kommunens bibliotek.

Biblioteksverksamheten i Mariestads kommun styrs främst av Bibliotekslagen och Skollagen. Andra vägledande dokument är Regional Biblioteksplan Västra Götaland 2020-2023 och kommunala styrdokument.

2 § Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.

Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.

Bibliotekslagen (SFS 2013:801)

Bibliotek i Mariestads kommun – nuläge

Folkbiblioteket

Bibliotekens uppdrag är att främja läsning och folkbildning. Biblioteket ska vara en inspirerande mötesplats med tillträde för alla. Särskild uppmärksamhet ägnas åt barn och unga, personer med läsnedsättning och personer med annat modersmål än svenska. Att synliggöra minoritetsspråken ingår i bibliotekets uppgifter. I Mariestad har 8 % av befolkningen sina rötter i Finland vilket ger ett särskilt fokus på det finska språket.

Kommunstyrelsen ansvarar för biblioteken i Mariestads kommun. Huvudbiblioteket, Mariestads stadsbibliotek, ligger i centrala Mariestad. Biblioteket har en filial som ligger i Lyrestads skola, en F-6 skola. Stadsbiblioteket säljer bibliotekstjänster till kriminalvården i Mariestad.

- **Öppettider:** 7 dagar i veckan totalt 52 timmar (helgstängt under sommaren). Biblioteket har sedan vintern 2019 söndagsöppet, och hoppas på det sätter nå fler barnfamiljer
- **Personal:** 13 personer, arbetar på Stadsbiblioteket 2020, totalt 11,07 årsverken.
- **Fysiska besök:** Huvudbiblioteket hade under 2019 i genomsnitt 350 besökare/dag. Under 2020 påverkas antalet besökare av Coronapandemin.
- **Bestånd:** 100 000 fysiska medier: tryckta böcker, tidskrifter, tidningar, ljudböcker i olika format, filmer och tv-spel. Digitalt finns även e-böcker, ljudböcker, språkkurser och databaser.
- **Lån:** 5,2 fysiska lån per invånare och år i Mariestad enligt Sveriges officiella biblioteksstatistik. Motsvarande siffra för riket är 5,5 lån/år.
- **Kostnad:** 321 kr/invånare kostar biblioteksverksamheten i Mariestad. Motsvarande siffra för riket är 444 kr/invånare.

På filialen i Lyrestad arbetar en person, 12 timmar i veckan. Filialen har ett bestånd på ca 7 000 medier och har öppet två dagar, totalt åtta timmar i veckan (stängt sommardag). En stor del av filialverksamheten ägnas åt skolan.

Bibliotekets barnverksamhet riktar sig till barn från nyfödda till unga vuxna, samt till vårdnadshavare, förskolor och skolor. Alla nyfödda erbjuds en bokgåva genom BVC. När barnen går i förskoleklass bjuds de in till biblioteket för att få lånekort, biblioteksintroduktion och en gåvobok. Utöver dagligt arbete ordnas barnteater, lovaktiviteter, bokcirkel och sagostunder. Förskolor och skolor besöker biblioteket och kan även beställa boklådar. Biblioteket har även programverksamhet för vuxna, bland annat: föredrag, författarbesök, bokcaféer och bokcirkel.

Stadsbibliotekets socialbibliotekarie ger särskild service till äldre och till personer med läsnedsättning och andra funktionsvariationer. Det kan handla om *Boken kommer*, det vill säga beställning och hemleverans av medier, eller anpassade medier, som inläsningar och lättläst.

Biblioteket har sedan hösten 2019 ett Digidelcenter där allmänheten kan få hjälp med frågor rörande datorer, mobiltelefoner, surfplattor eller digitala tjänster. DigidelCentrets service finns i bibliotekets dagliga verksamhet men vid särskilda drop-in tillfällen finns extra personal på plats för att svara på frågor. Under 2020 har DigidelCenter med drop-in varit stängt på grund av corona men viss rådgivning har gjorts via telefon.

Biblioteket har en stor lokalhistorisk samling som även innehåller ett uppskattat bildarkiv. Bildarkivet är tillgängligt och sökbart på nätet i en databas som är gemensam med Vadsbo museums föremålssamling och Törebodas bildarkiv.

Stadsbiblioteket är involverat i samverkan på både nationell, regional och lokal nivå. Nationellt sker samverkan med Kungliga Biblioteket genom Libris, den nationella bibliotekskatalogen. Biblioteket medverkar också i en nationell satsning för att stärka hela befolkningens digitala kompetens.

Regionalt sker samverkan genom Kultur i Väst, som omfattar 49 kommuner i Västra Götalands-regionen. Kommunerna samverkar kring utbildning, konsulentstöd, nätverk, upphandling, medier, transporter och programverksamhet. Mariestads kommun samverkar också regionalt i olika projekt som delfinansieras av Västra Götalandsregionen.

Mariestad ingår i Bibliotek Mellansjö: 8 kommuner i Skaraborg som samarbetar i biblioteksfrågor. Biblioteken delar på sina medier, stöttar varandra med kompetens och driver tillsammans system- och webbutveckling av biblioteksdatabasen.

Lokalt samverkar biblioteken med verksamheter såsom skola, förskola, äldreomsorg, social omsorg, barnavårdscentraler, kriminalvården, föreningar och studieförbund.

Bibliotekslagen slår fast att det ska finnas folkbibliotek i alla kommuner och att alla elever ska ha tillgång till skolbibliotek. Barn och unga är en prioriterad grupp för folkbiblioteken och uppdraget gäller främst att ge läslust och inspirera till nöjesläsning på fritiden. Läsnings- och tillgång till litteratur i skolan är i första hand skolans ansvar. Stadsbiblioteket utgör ett stöd för skolorna genom bokdepositioner och riktade medieinköp, som ett komplement till befintliga skolbibliotek. Skolklasser kommer också till biblioteket för bokprat, biblioteksundervisning och för att låna böcker.

Skolbiblioteken

Utbildningsnämnden ansvarar för skolbiblioteken i Mariestads kommun. I kommunen finns elva skolor. Det finns skolbibliotek på tio av skolorna, medan Lyrestads skola använder folkbiblioteket som är lokaliserat i skolans lokaler. Tunaholmsskolan har bibliotek men samordnar även med Vadsbogymnasiet.

Vadsbogymnasiets skolbibliotek är bemannat med en bibliotekarie på heltid, samt en assistent på deltid. Biblioteket har, liksom övriga skolbibliotek, öppet dagligen under skoltid. I Lyrestad har skolan även tillgång till folkbibliotekets personal under allmänhetens öppettider. På övriga skolor finns inte fast bemanning i skolbiblioteken utan skolorna utser biblioteksansvariga, främst inom lärarkollegiet, som ansvarar för skolbiblioteken.

På skolbiblioteken finns facklitteratur, skönlitteratur, tidningar och informationsteknik. Det finns ett behov av att utöka andelen informationsteknik vid skolbiblioteken, digitalisera skolbiblioteken samt att fortsätta utrusta dem med litteratur som passar för ett mångkulturellt samhälle och som stöd för språkinläring.

Skolbiblioteken är tillgängliga för eleverna som en del i undervisningen och verksamheten omfattar utlåning, undervisning i bibliotekskunskap, stöd till lärare och elever samt litteraturstöd i skolarbetet. Skolornas biblioteksansvariga samarbetar med ämneslärare kring inköp till skolbiblioteken.

Skolorna samverkar med folkbiblioteket genom skolans kulturråd och alla skolor bjuds in till Stadsbiblioteket för studiebesök. När eleverna lämnar grundskolan ska de vara väl bekanta med både skol- och Stadsbiblioteket.

Utmaningar och möjligheter

Folkbiblioteket

Folkbibliotek har ett stort förtroende bland allmänheten och är en viktig mötesplats dit människor kan vända sig och få hjälp. Biblioteken märker av ett ökat tryck på allmän medborgarservice, som kopiering, scanning och kontakt med företag och myndigheter, detta som en konsekvens av att bemannade servicekontor försvinner i samhället.

Ökad digitalisering, minskat läsintresse, en åldrande befolkning, och fler invånare med annat modersmål än svenska, är samhällstrender som uppmärksammas i biblioteksplan för Västra Götaland. Samma utveckling gäller för Mariestads kommun och ställer ökade krav på biblioteksverksamheten. Biblioteken spelar en viktig roll som stöd i det livslånga lärandet och kan hjälpa till att höja invånarnas utbildningsnivå. 33% av Mariestads invånare har en eftergymnasial utbildning, motsvarande siffra för riket är 44 %.

Digitalisering

När samhället digitaliseras i snabb takt och alternativ till digitala tjänster allt oftare saknas ökar klyftan mellan de som har och de som saknar digital kompetens. Företag och myndigheter stänger sina kontor och hänvisar endast till digitala tjänster. En stor grupp i samhället saknar

fortfarande tillgång till och kunskap om digitala redskap och medier, vilket leder till utanförskap. Detta utgör ett samhällsproblem och är en viktig demokratifråga. De faktorer som främst påverkar digital delaktighet är ålder, funktionsvariationer, utbildning och inkomst. Många är i stort behov av hjälp i den digitala världen och vänder sig då till biblioteken. Utökat samarbete kring DigidelCenter med fler aktörer är ett utvecklingsområde de nästkommande åren.

Att förstå flödet av nyheter och ha en källkritisk förmåga är kärnan i yttrande- och informationsfriheten. Regional biblioteksplan Västra Götaland 2020-2023

Efterfrågan på digitala medier och tjänster driver också upp bibliotekens kostnader, eftersom dessa ofta är dyrare än traditionella medier. Förväntningar på ett digitaliserat kulturarv som är tillgängligt på ett attraktivt sätt gör att det krävs investeringar i system för registrering och publicering. Samarbetet Bibliotek Mellansjö syftar till att utveckla biblioteksverksamheterna på ett resurseffektivt sätt för att möta dagens och morgondagens behov och på så sätt åstadkomma en bättre biblioteksservice för bibliotekens användare. Men investeringar krävs för att Bibliotek Mellansjö ska kunna utveckla gemensamma bibliotekstjänster.

Minskat läsintresse

Litteraturen är utsatt för konkurrens och ungas intresse för läsning minskar. Ett orosmoln är de stora skillnaderna mellan olika grupper. Socioekonomisk bakgrund och kön är avgörande faktorer. Folkbibliotek och skolbibliotek betyder extra mycket för de barn som växer upp utan läsande förebilder. Att förmedla rätt bok till rätt person är det magiska tricket som väcker läslust. Detta är en självklar uppgift för både folk- och skolbibliotek, men det är en uppgift som kräver kunskap och engagemang. Biblioteket ska inspirera och involvera barn och unga i läsande både på biblioteket och i fritidssammanhang.

Fler äldre

En åldrande befolkning ställer allt högre krav på biblioteket. Både den fysiska och digitala tillgängligheten behöver ses över, för att motsvara dessa behov. Anpassade medier och tjänster, liksom uppsökande verksamhet är viktigt för att upprätthålla en god service för denna målgrupp. Att få möjlighet att läsa och kunna ta del av samhällsinformation är en demokratisk rättighet. Det är även en viktig faktor för bibehållen livskvalitet. Äldre är den största gruppen i digitalt utanförskap.

Flerspråkighet

Allt fler i samhället har ett annat modersmål än svenska. Flerspråkighet är alltid en tillgång och aldrig ett hinder att för lära sig ett nytt språk. Den som har goda kunskaper och är en god läsare i sitt modersmål, har lättare att lära sig ett nytt språk. Det är en utmaning för biblioteken att locka till läsning och ha ett brett utbud av medier av god kvalitet på många språk. Att värna minoritetsspråken är också en viktig uppgift för biblioteken.

Skolbiblioteken

För skolbiblioteken i Mariestads kommun är det en utmaning att ha så många skolbibliotek och samtidigt hålla en hög kvalitet och ett brett utbud. Det är också en utmaning att i tillräcklig omfattning bemanna skolbiblioteken och tillgodose att de är digitaliserade. För att möta dessa utmaningar och utveckla skolbiblioteken ansöker grundskolan och gymnasiet tillsammans om statsbidrag när det är möjligt, för att anställa en skolbibliotekarie. Detta möjliggör en utveckling av grundskolans bibliotek, både vad gäller att skapa en god och likvärdig kvalitet på skolbiblioteken och göra dem mer tillgängliga. Den ökade bemanningen ger också förutsättningar för ett ökat stöd till lärare och elever.

Mål för Mariestads bibliotek

Folkbiblioteket

Biblioteksplanen för Mariestads kommun tar avstamp i biblioteksplanen för Västra Götalands län och anger samma områden för biblioteksutveckling:

Läsfrämjande - Lärande - Digital delaktighet - Det öppna biblioteket

Läsfrämjande

Litteraturen tar oss till andra världar. Den ger en djupare förståelse för oss själva, andras villkor och världen omkring oss. Genom läsning utvecklas språket och fantasin. En god läsförmåga är en förutsättning för att klara skola och högre utbildning, men även för att förstå och vara delaktig i samhället. Nyckeln till att utveckla den läsförmågan är att väcka läslust. Det är en av bibliotekets allra viktigaste uppgifter.

Biblioteken i Mariestad

- Ska väcka intresse för litteraturen och skapa läslust genom boktips, bokprat, bokcirklar och författarbesök, och genom att visa på bredden av litteratur vad gäller genre och svårighetsgrad
- Ska ge möjligheter för alla att läsa och möta litteratur genom ett brett och varierat medieutbud, medier på många språk och medier anpassade för personer med funktionsvariationer.
- Ska prioritera barn och unga i det läsfrämjande arbetet, och rikta särskilda insatser till förskolan. Genom förskolan kan biblioteket nå föräldrar och personal för att inspirera och väcka läsintresse i tidig ålder.

- Ska nå fler barn och ungdomar med olika bakgrund och intressen genom samarbete med övriga enheter inom kultursektorn. Fler unga ska lockas att läsa genom samarbete med kommunens fritidsgårdar.

Lärande

Biblioteken har genom sin långa folkbildande tradition en viktig roll att spela för en demokratisk samhällsutveckling. Alla som söker kunskap, oavsett om det gäller forskning, skolarbete, allmänbildning eller för att klara vardagen, kan vända sig till folkbiblioteken.

Biblioteken i Mariestad

- Ska främja ett livslångt lärande och stötta utbildning på alla nivåer med medier och professionell service.
- Ska bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning genom handledning i medie- och informationskompetens, men även i utställningar och programverksamhet.
- Ska bidra till att göra det lokala kulturarvet tillgängligt, genom digitalisering samlingar och ökad sökbarhet.

Digital delaktighet

En stor del viktig samhällsinformation publiceras endast digitalt. Företag och myndigheter hänvisar ofta till digitala kanaler vid kontakt. Den som inte kan hantera digitala medier hamnar i utanförskap.

Biblioteken i Mariestad

- Ska verka för att minska digitala klyftor i samhället genom handledning i sin biblioteks-service och riktade utbildningsinsatser till allmänheten, så kallat DigidelCenter. Särskilt prioriterade grupper är äldre och personer med funktionsvariationer.
- Ska med hjälp av digitaliseringsstrategen i Mariestads kommun söka samverka med andra aktörer inom och utanför kommunal verksamhet för att klara uppdraget att utbilda befolkningen i medie- och informationskompetens.
- Ska kontinuerligt utbilda personalen i digital kompetens, dels genom regionens utbildningsprogram, dels genom kollegialt lärande

Det öppna biblioteket

Alla biblioteksanvändare har rätt att möta en biblioteksverksamhet som inte diskriminerar någon. På folkbiblioteket beaktas jämställdhets- och mångfaldsperspektivet i alla frågor som rör verksamheten och integreras i det dagliga arbetet.

Biblioteken i Mariestad

- Ska erbjuda en meningsfull fritid och vara en trygg och inspirerande plats, där alla känner sig välkomna. För att uppnå detta ska biblioteken söka former för större delaktighet hos användare och icke-användare, med extra fokus på barn och unga. Personalen ska även få utbildning i bemötande och tillgänglighet.
- Ska hitta nya sätt att sprida kunskap om och marknadsföra bibliotekets olika tjänster.
- Genom samarbete med övriga enheter inom kultursektorn ska fler unga ges möjlighet att påverka kulturens utbud och aktiviteter.
- Ska uppmärksamma och sprida kunskap om nationella minoriteter. I dialog med föreningar i kommunen ska biblioteket öka möjligheterna att ta del av finsk kultur och utbud på finska språket. Biblioteket kommer ta del av Regionens stöd i form av utbildningar, utställningar och programverksamhet.
- Ska öka tillgängligheten till Bibliotek Mellansjös utbud genom att utveckla Bibliotek Mellansjös digitala tjänster.

Skolbiblioteken

Alla skolelever ska ha tillgång till skolbibliotek i egna lokaler eller inom rimligt avstånd som en del av elevernas utbildning för att nå målen. Skolbiblioteken ska omfatta böcker, så väl facklitteratur som skönlitteratur, samt informationsteknik och andra medier. Nedan presenteras verksamhetens övergripande mål.

- Inventera grundskolebiblioteken.
- Göra en plan för att utveckla de befintliga skolbiblioteken och se över utbud och utrustning.
- Anställa en skolbibliotekarie på heltid för i huvudsak grundskolorna (med hjälp av statsbidrag). Uppdraget för skolbibliotekarien blir att bygga upp grundskolornas skolbibliotek.

Ansvar för planens genomförande och uppföljning

Bibliotekschefen är ytterst ansvarig för att folkbibliotekets mål uppnås. Sektor ledning följer upp planens genomförande och utfall 2024.

Grundskolechefen och chefen för gymnasieskolan är ytterst ansvariga för att skolbibliotekens mål uppnås. Sektor utbildning följer upp planens genomförande och utfall 2024.

Referenser

Bibliotekslagen (SFS 2013:801) http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801

Kulturpolitiskt program Mariestads kommun. 2020.

Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället SOU 2018:57
<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2018/06/sou-201857/>

Handlingsplan för barn- och ungdomskultur
<https://mariestad.se/download/18.353f14781586a14857e196b/1485768953831/Barn-%20och%20ungdomskulturplan%20Mariestad%202015-2022.pdf>

Regional biblioteksplan Västra Götaland 2020-2023 <https://www.vgregion.se/kultur/sa-styrs-kulturen/regional-biblioteksplan-vastra-gotaland-2020-2023/>

Skollagen (SFS 2010:800) http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Vision Mariestad 2030
http://www.mariestad.se/download/18.574db9ba12b9596c15a800013515/1366327582684/Folder_vision2030.pdf